

Om skvaller och skvallersysstrar : en moralisk-humoristisk -satirisk föreläsning...

Wernberg, Hjalmar,

81 A Br.

National Library
of Sweden

Vitt. S.,
(Bv.)
0.2

OM

SKVALLER

OCH

SKVALLERSYSTRAR

— FÖRELÄSNING —

HÅLLEN MED STORT BIFALL Å OM-
KRING 425 OLIKA PLATSER I SVERIGE

AV

: HJALMAR :
WERNBERG

PRIS 25 ÖRE

1910

Kungl. biblioteket

0 0000 000004359

OM
SKVALLER
OCH
SKVALLERSYSTRAR

EN MORALISK—HUMORISTISK—SATIRISK
FÖRELÄSNING

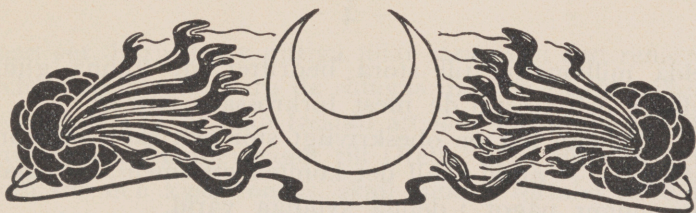
AV
HJALMAR WERNBERG

DENNA FÖRELÄSNING, som överallt avhörts med stort nöje av stora åhörarskaror och fått de bästa omdömen av kritiken, är ett utmärkt motgift mot den graserande skvallersjukan.

Den kan rekvireras från författaren, adress: **Salt-sjö—Duvnäs**, och lämnas fraktfritt: 5 ex. 1 kr. — 10 ex. kr. 1:75 — 20 ex. kr. 3:—.

“Känn dig sjäfv.”

TÄNK om mänskligheten i ett enda ögonblick plötsligen bleve stum! Det skulle bli ett förfärligt tillstånd, en andlig död och det mest förtvivalade kaos. Inte sannt?

Visserligen kan någon komma med den utvägen, att vi kunde börja prata med fingrarna, så som dövstumma människor nu göra. Men blev detta »tecken-språk» det för mänskligheten ensamt tillgängliga, skulle vi utan tvivel i stort taget stå där lika hjälplösa, som om det av älskande individer användas »ögonspråket» skulle bli det universella hjälpmedlet i livets vardags- och festförhållanden. Ingalunda kunde vi häller hjälpa oss fram med »blomsterspråket» eller »frimärksspråket» eller andra liknande.

Hur oskattbart förträffligt är det inte därför, att en huld försyn försett oss med någonting som kallas för tunga. Vilken njutning ligger icke i användandet av detta lilla (mer eller mindre spetsiga) organ! Vilka storverk kan man icke uträtta med den lilla lem-men! Tungans välljud kunna smeka våra öron och gjuta ädla impulser i vår själ. Hennes stolta ljud kunna

elda millionerna till stora bedrifter, de kunna gjuta glädje och tröst i de mest förkrossade sinnen.

Tungan har en obeskrivligt stor och skön mission. Men — — alltid skall det komma ett »men», när man lovsjunger något i denna syndiga värld.

Tungan kan icke blott spela en ängels, en befriares, en välgörares roll; hon kan även vara en djävul. Hon kan icke blott brukas; hon kan även — missbrukas. Hon kan skvallra och förtala. Hon kan prata skräp och sätta i gång skandaler och beljuga nästan och skada medmänniskorna. Hon kan stifta ofrid och förgifta samhället och nästan göra allt ont som fins mellan himmel och jord.

En av de främsta bönerna i litanian borde vara: Gud bevara oss för alla sladderande och elaka tungor! Men huru gott om sådana fins det ej...

*

När man betraktar detta stofffina damm, som skvallrets virvelvindar röra upp, och ser, med vilken begärlighet människorna insupa detsamma, kommer man alltid i val och kval — man vet inte antingen man skall skratta eller gråta. Man har orsak till båda dessa känslottringar.

När man ser detta löjlige småprat, där obetydligheter göras till riksviktigheter, detta vardagssladder, där bagateller röras ihop utan sammanhang eller innehåll, och ger akt på, vilka lustiga situationer det mången gång kan åstadkomma, är man färdig att endast rycka på axlarna och med ett medlidsamt löje instämma i, jag tror det var Glutens ord: »Strunt uti pratet och skvallret i sta'n!»

Men när man betraktar, hur ondskan, illviljan och avundsjukan också vilja ha ett ord med i laget, när

man ser, huru deras giftiga pilar såra även den renaste och oskyldigaste, huru de slungas in även i den undan-gömdaste vrå, är man frestad att med harmfult vemod utropa som Hamlet säger till Ofelia: »Om du vore ren som snö och kysk som is, skall ändock förtalet nå dig. Gå i kloster!»

Skvallret är modern, dottern heter förtal. Det innehållslösa sällskapspratet är första orsaken, den omedvetna eller medvetna lögnen är slutliga följden.

Upprinnelsen är mestadels så obetydlig, fortsättningen kan ofta bli vederstygglig, när det tvetydiga ordet, ursprungligen framkastat som underhållande sällskapsprat, fått likt en Münchhausens fläskbit gå igenom ett par dussin mänskomunnar.

Det börjar som en viskning, som en stilla fläkt. Så komma anmärkningarna, kommentarierna, funderingarna, reflektionerna, tilläggen. Man »tror», man »förmodar», man »anar», man »tycker sig ha hört», man »kan ej betvivla», man »är övertygad om» o. s. v. Den ene lägger till av tanklöshet, den andre förvränger på grund av glömska, den tredje pepprar utav klander-sjuka, den fjärde saltar på grund av avundsjuka, den femte förvärrar utav illvilja, och snöbollen rullar, lavi-nen är i gång.

Hur litet kan ej bidra! En axelryckning, ett spefullt leende, ett tvetydigt ögonkast, en böjning på huvudet — strax är skvallersjukan framme och drar slutledning, den ene löjligare, lösligare och »snillrikare» än den andra. Så frossar den stora hopen av nyhetstörstiga och skandalhungriga vardagsmänniskor utav lögner, lätta, nervspännande, uppiggande, underhållande och pikanta, utan att ett ögonblick besinna, hur föremålet för deras prat såras, utan att röra ett finger för undersökningar, hur saken egentligen förhåller sig.

Det fins, mina herrar och damer, ett samhällsspöke, som spökar både när det är ljusst och när det blivit mörkt. Det spöket heter, tämligen diplomatiskt noga återgivet: »Di säger.»

»Di säger», att Andersson är färdig att göra konkurs; »di säger», att Pettersson har suttit häktad; »di säger», att Lundström skaffat sig ett oäkta barn, innan han gifte sig.

Vilka »di»?

Ja, säg det den som kan!

»Dom säger», att en vit korp kom flygande baklänges med ett gredelint björklöv i näbben.

Vilka »dom»? Vilka »de»?

Ja, gissa det den som kan! Det är alla, »hela världen», det svävar i luften. Vem sade det sist? Vem sade det förut? Det gör detsamma, det spelar ingen roll. Man tror eller inbillar sig, att det blivit sagt. Inga garantier, ingen indiskretion, inga onödiga undersökningar — »di säger», det är allt.

— Har du hört det?

— Nej, vad då?

— Jo, Petterkvist har haft dilerium.

— Hur vet du det?

— Di säger så...

Och så är man försvarad. Samvetet är lugnt. Vad skyldighet har man att lägga fingrarna på biblen och svära på, att det är sant?

Ack, man säger så mycket här i världen. Man säger så oändligt mycket som är osant, absolut osant, och långt mera som är onödigt, absolut onödigt.

*

I den epidemiska skvallersjukan ingå, som förut antytts, förnämligast två symptom. För det första män-

niskornas idélösa pratsamhet. D. v. s. vår genom uppfostran och vanor bibringade benägenhet för att i tid och otid prata om ditt och datt, utan något egentligt ämne och utan att väga våra ord. För det andra en outsläcklig törst efter att omotiverat sysselsätta oss med andras angelägenheter, vad våra medmänniskor ha gjort, göra och ämna göra, och därvid uppfinna lösa eller falska bevekelsegrunder och draga skandalösa slutsatser. —

Våra vanliga vardagssamtal bestå i allmänhet (ack, käre vän, naturligtvis med lysande undantag — just för dig!) endast av två avdelningar. Den första handlar om väderleken, den andra avdelningen om vad »Andersson» och »Pettersson» ta sig för. Och så är det som det skall vara och som det smakar. Låtom oss ta ett exempel ur högen!

Vi antaga att fru Sand och fru Land möta varandra på gatan.

— Å, se fru Sand, goddag, goddag!

— Se fru Land, mjukaste tjänare! Hur står det till?

— Tackar som frågar. Vackert väder i dag!

— Men det regnade lite i går på förmiddagen.

— Jag undrar så mycket, hurudant vädret skall bli i morgon.

— Svårt att säga, men jag tror inte vi få mer regn den här veckan.

— Det vore rysligt väl, den regniga väderleken är så besvärlig.

Första avdelningen är slut. Nu komma vi till den andra.

— Har fru Sand hört, att Anderssons ska' flytta?

— Skall Anderssons flytta nu igen!?

(Stort fråge- och utropstecken.)

— Ja, de ha redan börjat packa ihop sakerna, det har jag hört från tillförlitligt håll.

— Det var hemskt, vad Anderssons flyttar ofta.

— Minst tre gånger det här året, om jag ej miss-tager mig.

— Säger fru Land tre gånger...

(Fru Land misstog sig, det var bara två gånger.)

— Man uppger så...

— Jag undrar, vad orsaken kan vara till deras flyttningar, infaller fru Sand så där lite spetsigt.

— Ja, man vet inte så noga, svarar fru Land så där lite tvetydigt likgiltigt.

— Det måtte väl inte vara därför att... att... ja, att de inte kunna betala hyran?

— Det förmodar jag inte, men omöjligt är det ju ju heller inte.

Och så skiljes man åt med några söta nickningar.

En stund efteråt träffar fru Sand fru Tand.

— Goddag, goddag!

— Vackert väder i dag.

— Det regnade dock lite i går på förmiddagen.

(O. s. v. i alldeles samma stil som nyss.)

— Har fru Tand hört, att Anderssons skall flytta nu igen?

— Återigen? Vad kan orsaken vara, att de flytta så ofta?

(Några sekunders paus.) Därefter säger fru Sand helt nonchalant och oskyldigt, medan hon gör en lätt medlidsam axelryckning:

— De kunna naturligtvis inte betala hyran, har jag hört.

Så var det sagt. Nu kunde man naturligtvis inte längre sväva i ovisshet. Det gick vidare, antog allt bestämdare former, gav anledning till vissa funderingar.

Man reflekterar och drar åtskilliga slutsatser. Herr Andersson måste sköta sig mindre väl, ha trassliga affärer och dylikt. Fru Andersson måste vara slarvig och hushållsdålig. Herre gud, några skäl måste väl finnas!...

Ryktet om den obetalta hyran kom slutligen till bankkamrerns fru, som hört det av fru Bergström, som hört det av fru Berggren, som hört det av fru Bergstrand, som hört det av fru Berghell, som hört det av fru Tand, som fått veta det av fru Sand, som i ett samtal med fru Land — förmodat att så möjligen kunde vara fallet.

Bankkamrerns fru talade kanske om det för sin man, och ryktet kanske blev till en viss skada för Anderssons kredit på banken, kanske ett litet misstroende var väckt just vid den tidpunkt, då han behövde en stor växel diskonterad — sådant har hänt.

Familjen Andersson hade emellertid flyttat de två gångerna på året av helt andra orsaker, fastän det berodde på en viss otur. Det berodde nämligen båda gångerna på ett väsentligt skavank i våningarna, fukt, rykande spisar eller dylikt. Detta hade man likväl icke låtit kungöra i kyrkan eller spikat upp affischer med tillkännagivande härom på gathörnen. Men stadens skvallersystrar ville, måste sysselsätta sig med flyttningen. Den stack dem i näsan, och de måste ta tillfället i akt. Motiveringen halkade ur en gång som en pikant och intressant (om också ful och tarvlig) reflektion, och saken svällde ut av sig själv. Så går det till ibland! — — —

Har jag nu i mitt exempel endast sysselsatt mig med fruar, så är det därför icke sagt, att det endast är »det svagare könet», som gör sig skyldigt till synder av detta slag.

Kvinnan har visserligen ett stadgat namn om sig att skvallra mäst — måhända alstrar den lätthet att kunna uttrycka sig, som i allmänhet utmärker kvinnan, en stark benägenhet för att sladdra och »prata persilja» — men vi skola inte inbilla oss, att mannen är något hälgon i detta avseende. Långt, långt ifrån! Ack, det fins värkligen ganska godt om käringar i byxor, om jag så får uttrycka mig. Mannens släkte har även sina svagheter och sina fel, då det gäller försyndelser mot åttonde budet. Även mannen har en farlig benägenhet att offra åt skvallrets banala gudom, månget tanklöst sårande ord halkar även över mannens tunga. —

Över vanan att ständigt börja de skvallerbemängda vardagsresonnemangen med meningslösa, enformiga reflektioner om vädret svänger en amerikansk humorist satirens gissel. Han kommer med ett nytt förslag, som kanske kan vara värt att tänka på. Så här framställer han saken:

»Vi måste nu snart uppgiva den hävdvunna basen för vardagskonversationen, nämligen frågan om väderleken. Väderleksbyråerna ha förbehållit sig detta ämne allt mer och mer. De tala om för oss, hurudant vädret har varit och hurudant det troligen blir. Det återstår således knappast någonting för vanligt folk att säga om vädrets makter, men vad skola vi då börja våra vanliga intressanta samtal med? Här stå vi i ett riksviktigt, svårlöst problem. Jag föreslår emellertid, att matematiska funderingar må efterträda de meteorologiska. Det vore både praktiskt och nyttigt. I stället för dessa utslitna anmärkningar om att det är kallt i dag, att det var milt i går och kanske blir regnväder i morgon, skulle ett samtal i den nya formen börja ungefär så här:

— God morgon, bästa fröken! Så roligt att träffa er. Två gånger tre är sex.

— Två gånger sex är tolv.

— Fyra gånger tolv är fyrtioåtta.

— Och nio till fyrtioåtta gör femtiosju.

— Och två gånger femtiosju gör hundrafjorton.

— Elva till hundrafjorton gör hundratjugofem.

Så kunde man ju hålla på en stund, tills man kom upp till ganska höga tal. Hur skulle man inte därigenom kunna upparbeta sin tankeförmåga och huvudräkningskonst», säger den amerikanske humoristen.

Utän tvivel; det blev ej ett stereotypt återupprepande av de eviga fraserna om väderleksförhållandena, vilka fraser äro både onödiga och tråkiga. Det blev en verklig hjärngymnastik. Alltså fram med multiplikationerna!

Är förslaget icke mer värt, så är det åtminstone en fin pik åt idkarna av munväder. Hållen till godo och försöken med det nya systemet!

*

Det har blivit sagt, att kaffepumpen är skvaller-systrarnas banér och kretsen kring kaffebordet det slagfält, där de vinna sina största segrar.

Påståendet är nog inte så oriktigt, ty kaffekopparnas klang har otvivelaktigt en förunderlig verkan på pratorganet, i synnerhet kanske då det gäller äldre fruntimmer.

Kaffedrickningen synes i detta fall måhända vara farligare än rusdryckspokuleringen — särskilt därför att man efteråt bättre kommer ihåg vad man sagt. (Vilket dock icke är något skäl att använda alkoholen framför kaffegiften, ty det förstnämnda har nog också sina obehag. Bäst är att låta bli båda delarna — om ej

för annat så för att inte bli för mycket talträngd och skvallersjuk!)

Nåväl, låtom oss då först hämta en karaktäristisk bild från ett kafferep. Den är grundad på rama verkligheten.

Fru Blom kom sent till »elvabjudningen» och hade knappt hunnit få av sig kappan och satt sig framför den rykande kaffekoppen, förrän hon utbrast under en stor gest och sensationellt lysande ögon:

— Kan herrskapet gissa, vad jag nyss hörde?

Allmän undran. Några av fruarna höllo på att sätta sockerbiten i halsen.

Fru Blom: Det är någon som är dö. Han skulle ha dött sent i går kväll.

Alla: Död?... Vem?

Fru Blom: Jo, ingen mindre än kyrkoherde Johannisson.

Först några sekunders häpnadsfull dödstystnad. Därför utrop som att »det ej kunde vara sannt» och dylikt.

Fru Blad: Det måste vara sannt, och nu förstår jag en sak. Fru Rosengren sade nämligen — hon som bor mitt emot oss — hon sade, att hon i morse sett kyrkoherdens bror gå in till likkistfabrikören...

Fru Blom: Naturligtvis var det för att beställa kista.

Fru Blad: Det var alldeles naturligt.

Fröken Ström: Stackars hans fru, som står ensam med sina många barn.

Mamsell Lilja: Jag har verkligen hört, att han varit krasslig.

Fru Blom: Men dödsfallet kom likväl ganska oväntat.

Fru Blad: Ja, så sorgligt! Den snälle kyrkoherden!

Alla instämde. Man fick i gång ett intressantare samtal med många synpunkter, reflektioner i oändlighet. Man undrade, hvar kyrkoherden skulle stå lik, hur många nådår änkan skulle få, ifall han var lifförsäkrad, om äktenskapet varit lyckligt o. s. v. Det finns inga som kunna »koka soppa på en spik» så utomordentligt som kaffedrickande skvallersystrar.

Ryktet fortsatte snabbt sitt kretslopp i staden och kom slutligen till kyrkoherden själv. Och »ryktet» fann herr kyrkoherden ganska frisk och kry.

Nyheters uppkomst grundade sig på följande fakta. (Hör och förvånas!) Fru Bloms jungfru hade hört av bekanta till kyrkoherdens jungfrur, att kyrkoherden varit opasslig. Sjukdomen var tandvärk, men det visste inte fru Bloms jungfru. När hon så kom att gå förbi kyrkoherdens våning på förmiddagen, fann hon till sin förvåning, att rullgardinerna voro nedfällda. Hon gick hem och talade om för sin fru något om »gardinerna», och fru Blom hade fattat som om det varit fråga om de vita fönstergardinerna och med anledning härav fått några hemska aningar om dödsfall i familjen, bestyrkt genom jungfruns uppsnappande om kyrkoherdens sjukdom. Och när nu den sorgliga nyheten drogs fram på kafferepet, kom ju fram den dräpande omständigheten, att fru Rosengren sagt åt fru Blad, att hon sett pastorns bror — gå in till likkistfabrikören. Man sammanställde »logiskt och förnuftigt» alla dessa »faktiska förhållanden», sjukdomen, gardinerna och besöket hos likkistfabrikören, och kunde sedan slå sig i backen på, att pastorn var död...

Men rullgardinerna i rummen åt gatan hade tillfälligtvis blivit nedrullade av en helt oskyldig anledning,

och pastorns bror hade gått in till likkistfabrikören, som också var möbelhandlare, för att beställa möbler!!... Så skapas emellertid de små »nyheterna» i runden kring kaffebordet.

Historien om kyrkoherdens död var betecknande, men ju tämligen oskadlig. Hur många tusende dylika rykten med betydligt giftigare gadd sättas icke ihop i sällskapliga kretsar. Och orsaken? Man vill ha ämnen, och man vill ha nervretande ämnen, man vill ha nyheter och en smula sensationella nyheter, och så ger man katten i att söka grundade bevis. Vad gör det, om fantasien skenar i väg och sanningen blir lidande, blott ryktena ges något sken av sannolikhet. Det är en farlig törst, den där nyhetstörsten!

*

Vid ett annat »kafferep» hörde jag en gång ungefär följande samtal:

Fru Lanz: Di säger, att fröken Törnberg skall vara förlovad.

Tre fruvar på en gång: Med vem då?

Fru Lanz: Med en grosshandlare i Malmö.

Fru Kranz (som hade fem ogifta döttrar): Jo nu skall jag säga, att hennes högfärdiga mor skall sätta opp näsan något.

Fröken Danz: Jag begriper sannerligen inte, hur en dylik slinka kunde få en fästman.

Mamsell Branz: Hon skall ha fått en mycket primitiv uppfostran, har jag hört.

Fru Kranz: Hon lär inte kunna spela piano en gång.

Fru Lanz: Och hon lär kunna lite franska, men inte så mycket som stoppa ett hål på en strumpa en gång, har jag hört sägas.

Mamsell Branz: Och jag har hört, att hon skall vara ordentligt sned på ena axeln och ha en tjock bomullsstoppning där.

Skratt och allmän sensation.

Fröken Danz: Vem har fru Lanz hört av, att hon skulle va' förlovad?

Fru Lanz: Jo, en bekant till min dotter har fått brev från sin syster, som för tillfället vistas i Malmö, och hon har sett fröken Törnberg gå arm i arm med en fin herre på gatan, och den där fina herrn lär ha varit en grosshandlare i staden.

Mamsell Branz: Det var allt schangtilt, endast nitton år och allt förlovad.

Ryktet om fröken Törnbergs förlovning spreds nu åt alla väderstreck i den lilla småstaden, och skvallrets läckergommar riktigt frossade i spetsiga reflektioner, ty herrskapet Törnbergs voro mycket omtalade, dels därför att de voro tämligen nyinflyttade, och dels därför att de hållit sig en smula tillbakadragna — detta senare är något, som aldrig tåls av dem som skvallra eller dem som pokulera. Vill man så mycket som möjligt undgå skvallrarens giftiga tunga eller de drickandes förakt, måste man själv vara nyfiken och pratlysten eller själv av minsta anledning vara med i kalaset. De tysta och tillbakadragna få minst av alla vara i fred för tungorna...

Vem var det nu, som den unga fröken Törnberg gick så intimt tillsammans med på Malmö gata? Det var ingen annan än — hennes äldre bror, en i småstaden okänd personlighet... hm!

Ett mycket intressant kapitel vid äldre och yngre fruars små angenäma kaffesamkväm bär rubriken om tjänstpigorna. När man riktigt kommer i farten

FRU ANDERSSON: Åh, herre gud, ser jag rätt? Har inte Pettersonskan skaffat sig en ny hatt. Då får jag verkligen lov att sätta på kaffe och be Lundströmskan komma opp.

(vid fjärde eller femte kopparna) då skola pigornas syndaregister samvetsgrannt avslöjas.

Vad man överdriver! Har ni lyssnat någon gång till en dylik passus i en kaffekonselj? En tjänstepiga har t. ex. slagit sönder ett dricksglas vid frukostbordet samma dag, ett dricksglas. Strax är hennes matmor, eldad av den stigande tävlan att klandra tjänstefolket, färdig med att tala om, »hur vår nya piga slår sönder så mycket glas och porslin som finns där hemma, vi ha snart icke så mycket som en kaffekopp hel i huset» o .s. v. Och pigornas moral sedan! Ja, nog bär »tidsandan» med sig många slarviga och opålitliga tjänstepigor, det ligger kanske fog i det påståendet, men v a r f ö r skall man ovillkorligen göra dem till »dopp» i kaffet, då pratsamheten firar sina fester? Nog borde man kunna få mer själsupplyftande ämnen?

Och, mina damer, det kan hända och händer mycket ofta, att tjänstepigorna ta »revanche». När de träffas i hörnet med mjölkkrukan i händerna eller vid vattenbrunnen på torget, så tala de om hurudana fruarna äro, och hurudana barnen äro, och hur frun och herrn komma överens, och det blir nog inte heller så vackra historier. Man kan även utav dem med stort skäl fordra, att de litet mer respektera sin ställning genom att vara mera grannlaga och hålla »tand för tunga». Kunde man inte lika gärna komma överens om att säga varandra »sanningen» i ansiktet och bli goda vänner sedan?

*

Det skvallras inom alla samhällsklasser, det är endast formerna som växla. Proletärkvinnan använder litet mer opolerade uttryck, går på litet häftigare, säger obehärskat ut vad hon tänker och åberopar »Anderssonskan», »Petterssonskan» och »Lundströmskan»

som sanningsvittnen. Hos överklassdamen får ryktet form av en societetsskandal, en »cause célèbre», hon antyder endast i eleganta halvmeningar, gör små konstpauser, säger kanske »on dit» i stället för »man säger» och åberopar några uppsnappade fraser från teaterfoajén eller balsalongen. Men andemeningen är densamma, resultatet enahanda. Man drives av lustan att prata, att nedsätta sina medmänniskor, att fylla sällskapsluften med nervretande och obevisade rykten och skvallerhistorier.

Som ett mostycke till »kafferepet» vilja vi nu förflytta oss till en bal hos överklassen. Vi kunna där, hos denna samling olika människor, få tillfälle till en del intressanta iakttagelser.

Vi inträda innan dansen börjat. Sällskapet är under en stund delat i skilda grupper av individer, vilka ha något gemensamt i ålder, kön eller dylikt. Vad sysselsätter man sig med, vad resonnerar man om?

Där ha vi en grupp av unga flickor. De prata med dämpade röster, lägga huvudena tillsammans, snattra och fnittra, som unga flickor för sed hava, ögonen glänsa och gesterna äro ytterst livliga.

Vad är det som så varmt kan intressera och elektrisera de unga bildade damerna? Vi gå närmare och finna snart, att resonnemanget rör sig om, vad »man hört säjas» om den och den herrn, som befinner sig i andra ändan av salen eller hälst i ett annat rum. Det är just en herre, skall jag säga, som kan vara värd att tala om. Man lägger till och reflekterar, man antyder och man förmodar, man myser och skrattar och har ytterst roligt och sönderhackar på ett så utomordentligt »satiriskt» sätt den omtalade herrns rykte, att man kan stoppa honom i en lillfingerstuta på en av de unga nobla damernas glacéhandskar. (Herre gud, är »han»

stilig och rik, skulle man väl kunna gifta sig med honom ändå, men »det här», det var under alla förhållanden skandalöst.) Och varför sönderhackas han i detta ögonblick? Kors i hela världen, man skall väl ha någonting att tala om — och man skulle somna, om man icke fick läsa upp ett par kapitel ur veckans skandalkrönikan. Å, vad den krönikan är innehållsrik och moraliskt upplyftande!

Så gå vi till en annan grupp. Den är sammansatt av äldre damer, klädda i siden och sammet. Vad talar man om? Naturligtvis mäst om sina frånvarande medmänniskor. Nå, söker man skyla över deras fel, talar man om deras dygder och förtjänster, söker man försona och påpeka, att skenet så ofta kan bedraga? Nej, tvärtom — däri ligger just det karaktäristiska.

Fru Gyllenkvist »tror naturligtvis inte själv på det, men», säger hon, »man vet ju inte, vad man skall tro.» Fru Klingenström »vill naturligtvis inte tro det värsta, men», säger hon, »ingen rök utan eld.» Och så talas saken om, mycket reserverat, likgiltigt, gudbevars! Men man tigger inte med det man inte vet. Det är det där försiktiga sättet, med vilket man vill hålla sig själv ansvarslös. Man lindar in spjutspetsarna i bomull och besinnar ej, att de smädevapen man smider övertagas av en annan, en tredje, en fjärde, vilka ej bry sig om att föra dem med samma mjukhet och behag...

Vi kunna därefter spatsera till en tredje samling, en grupp av herrar, klädda i smoking och frack, församlade kring ett bord av förfriskningar. Här spelar kanske det spirituösa, punschflaskan eller konjaksbuteljen, samma roll som kaffepumpan: att sporra livsandarna och resonnemanget. Man blir spirituell, men spiritualiteten får så lätt en simpel doft, därför att lystnaden

att göra sig lustig och rolig på bekostnad av andras heder och goda rykte har så stor popularitet.

Hör, hur hög stämningen är! Kvickheterna gnistra, ordvändningarna blänka, infallen lysa. Man skämtar, reflekterar, skrattar, jublar. Och varåt? Varannan utkastad tanke tenderar kanske att vara en giftig anspelning på andras lifsförhållanden, på de frånvarandes handlingar. Och icke anspelningar av oskyldigt betydelselös art, som försvinna likt röken från havannacigarrerna, utan sådana som likt smittoförande baciller beto sig in i hjärnorna och dagen efteråt fördes förstorade ut till andra hjärnor; sådana förtal-vanans anspelningar vilka förpästade sällskapsatmosfären och sedan smögo sig som andlig ohyra ut i samhällslivet.

Man sysselsätter sig även med damerna i andra rummet, man kastar boll med små rykten, utan att ett ögonblick ana lekens farlighet. Man behandlar deras familjeliv, deras klädedräkt, deras vanor, deras utseende, deras känslor med ett så elegant pikanteri, att pratstunden blir en verklig liten vederkvickelse, innan dansen börjar. Man tänder små gnistor, utan att tänka på att gnistan kan bli flamma. Man mättar hjärnorna med litet alkohol och själarne med små skandaler, man övar muntert sällskapsliv...

(Den ärade läsaren infaller: »Det kan ej gå till på detta sätt.» Jag svarar: »Nej, icke alltid, men ofta, allt för ofta!» Men saken är den, att det är så vanligt, att man ej tänker därpå.)

Det är sannt, vad jag nyligen läste i en svensk författares roman, nämligen att frånvarande kvinnors heder alltför mycket blir neddragen i smutsen i punschdrickande herrars samkväm. Men det sker nog tämligen överallt, om också brutalast där alkoholen gör tankarna råa och moralen slapp.

Påståendet ger mig anledning att tänka på ytligheten i den kavaljers-hyllning, som egnas kvinnan uti sällskapslivet. Det är ju mycket vackert att stiga upp för att låta en dam intaga sin plats, att vika undan på trottoaren för en kvinna och att visa kvinnan all den uppmärksamhet och artighet, som traditionen och könet kräva. Men denna fjäskiga hyllning, vilken så många tomma salongshjärnor och fjantiga snobbar beteckna som gradmätare för gentlemannappfostran, är alltför ofta endast ett konstgjort skal. Bristen på den verkliga högaktning för det kvinnligt ljuva, som borde vara enda grundvalen, märkes tydligen, då männen bli för sig själva och finna nöje i att lustiggöra sig över dygderna hos samma kvinnor, för vilka man nyss bugat sig i stoftet.

Och kvinnan bär själv ofta skulden till denna människens ytlighet och samvetslöshet mot henne, därigenom att hon bedömer männen falskt och i sällskapslivet föredrager de största pratmakarna framför de bästa karaktärerna.

Jag hörde en liten historia en gång, en smula vulgär, men träffande. Jag vågar mig på att tala om den. Den rörde sig om en gammal snusförnuftig landsgumma, som tillfrågades om, vem hon trodde hade bäst framgång här i världen. Och gumman svarade utan betänkande: »Jo, si herrn, det har nog den som har bäst käft.» Det var nog ej så oriktigt fastän det var lite oslipat formulerat. Och särskilt ha dessa sällskapsriddare med hal tunga förutsättningar för att kunna arbeta sig in i kvinnogunsten. Men kvinnan själv skulle ej befrämja ytligheten och skvallerlasten genom att föredraga de män som viska de sötaste artigheterna i hennes öra — de männen äro kanske oftast dem, som i grund och botten akta henne minst och i livets allvar-

liga förhållanden behandla henne mest samvetslöst. Hon skulle i stället se på karaktären och hjärtelaget, hennes demonstrerade mening härvidlag skulle kunna i hög grad påverka sällskapslivets anda. —

Vi återgå till balen. Dansen börjar.

Nu är det en mycket intressant iakttagelse vi kunna göra, en speciell sida av skvallerjukan. Nu — för att taga detta baltillfälle som ett exempel — börjar kurtis-skvallret. Därvidlag firar som bekant herr och fru Sladderbom en av sina mest gouterade favoritnöjen.

Löjtnant von Svärdsilja dansar t. ex. med en ung flicka. Strax är herr Sladderbom framme och stöter en bekant i ryggen och påstår, att löjtnanten »slår för henne.» Häradshövding Lagenberg dansar med ung fru, och genast är fru Sladderbom framme och nyper en kär väninna i armen och påstår att häradshövdingen »kurtiserar den unga frun.»

Ofta kunna ju dylika beskyllningar vara av ganska oskyldig natur och ej göra något ont, men gång på gång indrages med förkärlek en gift man och en gift kvinna, indrages på ett lömskt sätt. Hur många gånger ha ej ogrundade skvallerhistorier av detta slag, behandlade som »lecherbissen» av förtalets amatörer, kunnat omotiverat skilja älskande och lyckliga människor från varandra, sårat hjärtan och i fridfulla hem fört in svartsjukans och mistroendets svarta spöken. Ingenstädes kan måhända okloka funderingar och taktlösa skvallerhistorier göra så ont som på detta område.

*

Skvallret försämrar och försvårar alltid. Det utgår, halft omedvetet, från den grundfalska synpunkten, att man själv blir bättre genom att nedsätta andra.

Nej, låtom oss i stället glömma det dåliga hos våra medmänniskor och i sällskapsresonnemangen aldrig tala om de frånvarande, såvida vi icke ha något gott att säga om dem. Låtom oss försöka överskylla våra medmänniskors brister och breda ett försonande skimmer över deras fel! Därigenom göra vi även bäst mot oss själva. »Allt vad i viljen att andra skola göra mot eder, det gören i mot dem.» Detta sätt att betrakta nästans handlingssätt har en egendomligt förädlande inverkan på vårt eget andliga liv. Vårt klander av deras fel skall ske ärligt, sanningsenligt och öppet. Med en minutiös samvetsgrannhet böra vi söka att undvika allt offerande åt nyfikenheten och skandalen. Det är icke skvallerhistorien som skall sätta spets på vårt sällskapliga samlif, det är i stället den personliga intelligensen, konst- och litteraturintressen, de politiska dagsfrågorna, samhällets utveckling, dagens stora uppfinningar, själslivets mystik och dylikt som skall sätta färg på våra diskussioner och lämna ämnen till våra meningsutbyten. Sedan kunna vi gärna lämna i fred skomakar Söderqvists »olyckliga familjeliv», grosshandlar Nordlunds »mystiska affärsresor» eller fru Westergrens »dyrbara klädningar.»

Ett litet exempel på skvallrets konsekventa (eller kanske rättare: inkonsekventa) sätt att se allting genom det småsinnade klandrets glasögon är följande:

I en liten stad klandrades en nykterhetsförening mycket skarpt, därför att den ständigt brukade servera kaffe på sina fästtillställningar. Man talade hårda ord i många kretsar om nykteristernas »farliga kaffedrickande» och påstod, att »de fördärvade lika mycket pengar och fingo sin hälsa lika mycket förstörd genom kaffedrickande som annat folk genom fylla», o. s. v.

För att försöka undanröja detta allmänna klander beslöt nykterhetsföreningen att under en längre tid »fästa» utan kaffedrickning. Det bjöds endast på andlig föda, föredrag, musik och dylikt.

Man väntade sig därför att få ett gott omdöme och varma erkännanden på de håll, där förut kaffe-bjudningarna utgjort en nagel i ögat.

Men dessa förhoppningar svekos blint, enligt vad föreningens medlemmar kunde konstatera. Klandersjukan saknar aldrig synpunkter. Nu fingo nykterhetsföreningens ledamöter höra resonsemanger av ungefär följande karaktär:

— Egendomliga fäster, som den där nykterhetsföreningen ställer till!

— Hur så?

— Den tycks vilja införa avhållsamhet från både mat och dryck till sist.

— Hur då?

— Jo, man kommer till deras fäster och kan inte få så mycket som en kopp kaffe en gång. Herre gud, lite kaffe är väl så oskyldigt, att de kunde bjuda på det!!

Så lät det då! Historien, som blivit mig berättad, är ett litet typiskt exempel på, att »hur man vänder sig, har man klandersjukan på baken.» Dylika exempel kunna räknas i legio, ty de äro många. Skvallraren måste klandra. Men ej kan det betecknas som vackert att på detta sätt låta »de onda ögonens» synpunkt bli ledmotivet för ens uppfattning af saker och ting. Hos den som har svår magkatarr kan det kanske ursäktas, men »hela världen» har väl inte magkatarr. Det är nog mera en andlig sådan, som gör sig gällande. Det är skvallersystrarnas huvudlösa, småaktiga hackande, som blivit en inrotad vana. —

Skvallret har även ett behov efter att förvränga andras yttranden och att framställa satser, vari dubbelmeningar kunna spåras.

Det är ju ett faktum, att man ofta kan säga precis samma sak på två olika sätt. Se här en anekdot som ett prov härpå, även om den ej handlar om skvaller.

En turist kom en gång till en landskyrka och skulle bese den i sällskap med den gamle kyrkvaktaren.

— Det är ett ganska högt torn ni har på er kyrka, sade turisten, hur många klockor fins det i tornet?

— Två.

— Sitta de över varandra? frågade turisten.

— Nehe, de' gör de inte, blev svaret. De sitta unner varandra.

Exemplet är rätt lustigt, fastän det troligen enbart berodde på enfald.

Men kyrkvaktarens dumhet kan efterträdas av skvallrarens lättsinne. Skvallret äger en utomordentlig förmåga att i samma stil »översätta» meningar. Men då blir det icke alltid så oskyldigt och enfaldigt. Det kan bli en illistig förvanskning, som kan ha svårare följder med sig. —

Hur många tråkiga missförstånd skulle icke undvikas, om man satte det enkla, rena uttrycket framför det en smula skandalöst och hånfullt s. k. kvicka. Ned med kallgrinet! har en gång en populär författare utropat. Icke den verkliga, godmodiga humorn, icke den mot humbugen sig riktande satiren. Men ned med de lika överlägsna som andefattiga skvallersystrarnas grimaserande kvickheter, som söker offer för skvallerjukan och förtalet. Ned med buffelnaturernas hångrinande, fadda provvryttarhumor, som försöker att borsta upp sig själv genom att överspruta andra med klandersjukans speglosor!

Botemedlet mot detta är att varje rättänkande människa söker att i det dagliga livet öva — n. b. när det gäller att beröra fakta om våra medmänniskor — en »torr» och rättfram sanningskärlek i stället för att till de sladdrandes förnjöjelse tanklöst offra åt det »pikant» saftiga och sensationella.

*

Den 24-åriga och vackra om också en smula upp-nästa fröken Blomsterlund och hennes förälskade fästman, den 27-åriga kontoristen Piffenhal, sitta i fästmöns familjevåning vid Norra Långgatan i staden Storköping och betrakta folket, som händelsevis passerar förbi.

Man vill precis inte visa sig själv och därför kryper man bakom gardinen, där man själv osedd kan ha en utmärkt utkik på de förbigående. Till ens förfogande har »man» dessutom en präktig s. k. skvallerspegel.

Det är stadens stråkväg, och den ena efter den andra bekantingen passerar. Och efter som man för tillfället icke har något särskilt att tala om, så kan man ju inte underlåta att göra små anmärkningar om en och annan. Man känner de allra flesta, ty staden är icke större än att invånarna ganska noggrannt äro insatta i ett och annat om sina medmänniskor och grannar.

— Ser du, utropar fröken Blomsterlund, i det hon med glittrande ögon rycker fästmannen i armen, där går den nya köksan hos borgmästaren. Gud i himlen, ett sånt hattskrälle hon har på sig! Har du sett maken? Hon lär ha varit två månader i Stockholm, det är väl därför hon spökar ut sig.

— Apropå, infaller herr Piffenhal, är det inte kuriöst, att borgmästaren alltid anställer så unga tjänsteflickor. Han är ogift, och om man ville vara elak... ja, du förstår...

— Nej, men kan jag tro mina ögon, där kommer riksdagsman Carlsson i sällskap med handlanden Lindström. Har de blivit vänner igen, som varit som hund och katt. Det måste jag ögonblickligen tala om för pappa, så fort han kommer hem. Snälla du, hjälp mig att komma ihåg det!

— Apropos hund och katt. Fröken Lund talade om för mig häromsistens att källarmästarns fru och majorskan blivit sådana ovänner, att de numera icke hälsa på varandra, när de mötas på gatan.

— Ja, det undrar jag verkligen inte på. Två sådana högfärdiga blåsor kan väl inte rymmas i samma stad! Antagligen är det majorskans fel.

— Det är också min mening. Jag har hört uppgivas, att hon tar sidenunderkjolar direkt från Paris. Det fins väl inga goda nog åt henne i Sverige.

— Gör hon? Men det är nog alltid så, att det inte är ens fel då två träta. Källarmästarns fru har säkert sina fel hon med. Hon lär alldeles tyrannisera sin man, den stackarn. Han står ordentligt under toffeln och vågar inte knysta, när hon kommer i farten, och då både svär hon och annat. Jag tycker för ett bildat fruntimmer, som hon vill ha sken av att vara...

— Se där ha vi notarien Fridén. Han sträcker på sig som han hade en eldgaffel i ryggen. Men vänstra benet vill inte riktigt följa med. Ser du det? Han har något fel på det sedan barndomen, men han försöker dölja det så godt han kan.

— Apropos hans ben, du! Har du lagt märke till, att han alltid begagnar förskräckligt ljusa benkläder och ljusa halsdukar? Till och med mitt i vintern, men det passar då föga. Han vill förstås göra sig ungdomlig och slå an på damerna.

— Men gud vet, om han ändå inte får vandra ogift genom livet. Det var ju på vippen att han skulle förlovat sig med handlande Franzons äldsta dotter, hon med den där förskräckligt fula munnen, du vet. Men det tog hastigt och lustigt slut. Nåja, dom båda hade kunnat vara goda nog åt varandra.

— Hon ångrar nog, att hon inte tog honom. Nu lär det väl bli ondt om friare, sen man fått veta att fadern för ett antal år sedan — det var innan han kom hit till stan — stått anklagad för mened i konkurs. Han blev frikänd, men att bara ha varit anklagad, det är...

— Inte har jag hört talas om det förut.

— Jag har hört sägas det av fröken Billberg. Visserligen är hon en riktig sladdertacka, som aldrig kan tala om en människa utan att förtala och leta opp fel, men i detta fall så tror jag fullkomligt, hon har rätt.

— Jag lutar åt samma mening, jag med. Handlande Franzon har alltid förefallit mig mycket osympatisk... Se där ha vi mamsell Lilja! Ja, hon, du, det är också en skvallerkärning av rätta slaget.

— Den människan lär använda turnyr, kan du tänka dig. Ser du inte så baken guppar på henne, hihhi. Tycker hon verkligen, att det skall va' vackert....

— Ja, vet du, hon har nog mycket mer som är löst än tungan och turnyren. Inte skall hon försöka inbilla folk, att allt det där håret hon har på sig är hennes eget.

— Jag undrar, vart hon egentligen skall ta vägen. Hon tycks ha så fasligt bråttom. Hon skall väl på något kafferep, det är hennes livselement.

— Säkerligen! Här i stan skvallrar ju folk om varandra, så det är rent ömkligt. Vet du, vad jag ville

säga, min ängel? Jo, att när vi gifta oss, så komma vi bestämt att flytta till en större stad, där det skvallras lite mindre. Allt vad sladder och prat kallas har alltid varit avskyvärt i mina ögon.

— Alldeles som i mina. Och här är förskräckligt, man kan ju knappt gå på gatan utan folk skall tala om en. Jag har aldrig trifts här, jag har alltid haft lite bättre smak, utan skryt sagt. Och när vi bli gifta...

Den gemensamma fina smaken beseglades med en varm smällkyss.

*

Ett vanligt sätt är att meddela små nyheter — under tysthetslöfte. Per säger till Lars: »Jag skall säga dig något, Lars, om du lovar mig att hålla tyst med det.» Javisst, det lovar Lars så säkert. Men Lars träffar Anders, talar och säger: »Jag har fått veta något under tysthetslöfte, men du kan också få veta det, om du lovar...» Ja bevars, det lovar naturligtvis Anders. Och så får han veta det och rapporterar det till Jonas och så går det en lång rad utåt.

Detta är ett falskt sätt att markera sitt löftesbrott och sitt skvaller med. Tig själv, slipper du att begära tysthetslöfte av andra! Det är en gyllene regel.

Men vilken hemsk frestelse att skvallra har icke vår tid fört med sig genom telefonen. Hur tungt skuldbelastade äro icke dess trådar som förmedlare åt samhällets pratsjuka och skandallystna nyhetskrämare! Det berättades fordom om en stad i norra (eller södra) Sverige, att »när man nös i den ena ändan av stan, sades det 'prosit' i den andra.» Och nu som man kan nysa i Haparanda och säga prosit i Ystad!

Skvaller och förtal kan betecknas som en last, och visst icke en av de oskyldigaste. Det är en hydra, som

sprutar sitt gift överallt, i storstäder och småstäder, i köpingar och landsbyar, vid järnvägsstationer och i fabriksamhällen. Det borde uppstå en stark opinion mot denna nervösa sensationslystnad och skandalhunger, som gödas bland annat av tidningarnas alltför ytliga och brokiga notisavdelningar, av deras konkurrenskraftiga sätt att rota i sensationella småhistorier. Människorna måste få bättre, finare smak. Har man intet gott att säga, är det ingen skam att sitta i ett sällskap och tiga. Måste man ständigt prata om ditt och datt, bevisar det att man är tom på allvarliga tankar, med vilka man kan sysselsätta sig själv. Våra vardagssamtal borde präglas av större innehåll. Tänk hellre väl än illa om din nästa och var alltid uppriktig — detta är otvivelaktigt det bästa botemedlet mot skvaller och förtal.

HERR NOBELGLANS: Har ni sett, att fröken Rosendoft går omkring naken?

FRÖKEN SIDENSVANS: Naken? Är ni tokig?

HERR NOBELGLANS: Visst inte. Jag hörde nyss, hur ett par väninnor klädde av henne så grundligt, att hon inte har en tråd på kroppen.

FRÖKEN SIDENSVANS: Usch, vilka gemena skvallersystrar! . . . Men apropo, det skulle allt vara roligt att se henne naken . . . hon som brukar så mycket lösformer . . .

Sedermåra utkomma följande båda
broschyrer af författaren till "Skvaller":

"Hönsfötter."

Humoristisk-satirisk-moralisk föreläsning, med stort bifall hållen på ett 100-tal platser i Sverige.

**Två hemska nätter bland
"apacherna" i Paris.**

Verklighetsskildring ur författarens personliga upplevelse. Typer ur Parislivet.

Det är Lazarol . . .

Ett segertåg öfver Sveriges land,
ja långt bortom svenska gränser —
från västkustväg och till östsjöstrand
ett namn uti eldskrift glänser.

Ej är det blott reklamen, som lagt
triumfens väg öfver länder —
ej är det endast annonsens makt,
som eldskriftens flammor tänder.

Nej, *hjälp* åt smärtornas tysta gråt
och balsam för sår som svida —
se där, hvad som skapat triumfens stråt
bland människoskaror som lida.

Och därför är det *förtroendets* hand,
som namnet i eldskrift skrifvit,
och dag från dag, ifrån strand till strand
det namnet en fyrbåk blifvit.

En fyrbåk mot hälsans heliga mål
och räddning från lömska faror.
Den flammar vidt — det är *Lazarol*,
som lyser för lidandets skaror.

I hvarje hem ifrån söder till nord
sitt rena skimmer den breder,
och lindrade plågors tacksamhetsord
dess stolta triumffärd leder.

J. H. W.